

## Yttrande avseende planremisser

Sveriges geologiska undersökning (SGU) har tagit emot en planremiss enligt rubricerat ärende i tillhörande epost. Som ett led i SGUs arbete med att effektivisera myndighetens remisshantering avger SGU generellt sett inte yttranden i denna typ av ärenden. SGU avstår därför från att yttra sig och hänvisar till nedanstående allmänna riktlinjer. För att uppfylla plan- och bygglagens intentioner om en hållbar mark- och vattenanvändning bör planen behandla nedanstående frågor.

SGU har en checklista gällande kommunala planer som är till hjälp för att hitta till relevant information på vår hemsida.

<https://www.sgu.se/samhallsplanering/planering-och-markanvandning/kommunal-planering/>

### Risker

Marklutning, jordart, jorddjup och bergart samt grundvattennivå kan ha betydelse för riskbild vid samhallsplanering och därmed påverka såväl lämplig markanvändning som grundläggning och därmed erforderliga geotekniska lösningar och resulterande byggkostnader. Strandnära byggnation, tex. i LIS-områden, kan medföra specifika risker. I strandnära läge bör risk för översvämning och ev. ras och skred beaktas. Det förtydligas i PBL att det inom kommunal planering skall framgå "kommunens syn på risken för skador på den byggda miljön som kan följa av översvämning, ras, skred och erosion som är klimatrelaterade, samt på hur sådana risker kan minska eller upphöra" (PBL 3 kap. 5 §).

SGU har utfört relevanta karteringar och analyser som är tillgängliga i kartvisarna "Förutsättningar för skred i finkornig jordart", "Jordskred och raviner" samt "Stränders jordart och eroderbarhet".

<https://apps.sgu.se/kartvisare/>

Dessa data tillhandahålls även genom andra myndigheters karttjänster.

MSB Kartportal: <https://gisapp.msb.se/apps/kartportal/>

SGI Kartvisare *Ras, skred, Erosion*: <http://gis.swedgeo.se/rasskrederosion/>

För att kunna följa Boverkets uppdaterade riktlinjer om kommunal planering i översvämningsskänsliga områden (2018) bör en analys av höga vattenflöden för berörda avrinningsområden och hur de kan påverka befintliga och planerade strandnära byggnader samt tillhörande infrastruktur utföras.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) utför kartering och beräkning av översvämningsskadehot som visas i Portalen för översvämningsskadehot.

<https://gisapp.msb.se/apps/kartportal/>

Att betänka är att beräkning av översvämningsrisk ännu inte har utförts rikstäckande och att det därför kan finnas ytterligare riskområden inom kommunens övriga avrinningsområden. Därtill bör kommunal planering ta hänsyn till samlad påverkan från tex. skyfallskartering i kombination med risk för höga flöden och översvämning.

SGU har även utvecklat användarstöd för flera områden, bland annat hur geologiska frågor kan påverka kommunal planering.

<https://www.sgu.se/anvandarstod-for-geologiska-fragor/>

SGU har tagit fram en checklista för vilken information vi anser bör redovisas i en MKB gällande påverkan på grundvattenförekomst:

<https://www.sgu.se/grundvatten/vattenforvaltning/checklista-paverkan-grundvattenforekomst/>

## Riksintressen för värdefulla ämnen och material

Bestämmelserna om riksintressen finns i miljöbalken. I kommunal planering skall aktuella riksintressen redovisas tillsammans med en beskrivning av hur kommunen avser att tillgodose de utpekade riksintressena.

SGU är den myndighet som pekar ut fyndigheter som innehåller värdefulla ämnen eller material som riksintressen. I samhällsplanering skall förekomst av *Riksintressen för värdefulla ämnen eller material*, liksom andra typer av riksintressen redovisas, lämpligen på karta. Redogörelsen skall innehålla en beskrivning av dessa, samt hur kommunen avser att tillgodose de utpekade riksintressena.

Läs mer om Riksintressen på [Boverkets webbplats](#).

Läs mer om Riksintressen i [Miljöbalken \(svensk författningssamling\)](#)

## Mineralresurser, gruv- och täktverksamhet

En översiktsplan bör innehålla en beskrivning och redovisning i karta av pågående gruv- och täktverksamhet (malmer, krossberg, naturgrus, sand, industrimineral och torv) samt eventuella undersökningstillstånd och bearbetningskoncessioner inom kommunen. Om relevant bör ett resonemang om hur samhället ska planeras för att möjliggöra ett hållbart nyttjande av dessa mineralresurser föras.

Relevanta SGU kartvisare är ”Malm och mineral”, ”Mineralrättigheter”, ”Torv” och ”Ballast”.

<https://apps.sgu.se/kartvisare>

## MKN

Miljö kvalitetsnormer är ett juridiskt instrument för att skydda grund- och ytvattenförekomster och se till att god (grund-)vattenstatus uppnås eller upprätthålls. Statusklassificering görs i slutet av varje förvaltningscykel för att ta reda på om vattendirektivets målsättning om god grundvattenstatus har uppnåtts.

I samhällsplanering ska det framgå hur kommunen avser att följa att gällande miljö kvalitetsnormer (MKN) för de grund- och ytvattenförekomster som berörs av planen – till exempel vid bebyggelse eller annan exploatering. Hur mark- och vattenanvändningen ser ut har stor betydelse för möjligheterna att upprätthålla eller förbättra statusen hos yt- och grundvatten. Kommunerna har därför en viktig roll som genomförare av vattenförvaltningens måluppfyllelse.

Läs mer om *SGUs föreskrifter om miljö kvalitetsnormer och statusklassificering för grundvatten* på [SGUs Användarstöd för geologiska frågor](#)

Läs mer om Miljö kvalitetsnormer i [Plan- och bygglagen \(Svensk författningssamling\)](#)

Ladda ned Boverkets orientering för handläggare [Miljö kvalitetsnormer i fysisk planering](#)

## Materialförsörjning.

SGU anser att krossat berg eller morän ska användas istället för naturgrus vid byggnation. Kännedom om regional och lokal bergkvalitet, framförhållning vid tillståndsgivning för täktverksamhet och utvisande av lämpliga områden för täktverksamhet inom kommunal planering är viktiga komponenter i materialförsörjning. Lokal tillgång på lämpligt bergmaterial kan minska klimatpåverkan.

Materialförsörjningen av ballast och masshantering (d.v.s. all typ av hantering av jordar, berg och schaktmassor) i en storstad är ett tydligt och betydande exempel på ett av samhällets försörjningssystem som måste fungera, men som vi idag tar för givet och ofta nedprioriterar till fördel för byggande av nya bostadsområden, vägar mm. Men materialförsörjningsfrågan är i sig även så aktuell för övriga delar av landet. Aktuell diskussion om hållbarhet och cirkulär ekonomi aktualiserar frågan om och hur samhället använder rätt naturresurser och att det sker på ett resurseffektivt sätt. Hur frågan hanteras påverkar inte minst uppsatta klimat- och miljömål och kan skapa betydande klimat- och samhällsvinster.

### *Materialförsörjning är en del av fysisk planering*

Materialförsörjningsplanering påverkas av varierande geologiska förutsättningar, befolkningsfördelning, regionens struktur och -materialbehov. På kommunal, regional- och länsnivå uppdateras översiktlig planering med jämna intervall. Vid framtagande av dessa översiktsplaner bör frågor som berör materialförsörjning tas upp. Materialförsörjning är ofta regional till sin natur och det kan därför vara naturligt att behandla den som en mellankommunal fråga i översiktsplaneringen. Då tillståndsgivning för täktverksamhet är tidsbunden bör även framtida försörjningsläge beaktas och vid behov lämplig mark utpekas. Frågan är komplex och berör många olika områden, som tex. samhällsplanering, täkter, miljö och grundvatten.

Länsstyrelsen levererar underlag som används i kommunal översiktsplanering. Då materialförsörjning bör ses i ett regionalt- eller länsperspektiv är det naturligt att materialförsörjningsplaner tas fram på läns- eller regionnivå. Sveriges län har grusförsörjningsplaner, dock är de genomgående av äldre datum, har ofta snävt fokus och behov och terminologi kan ha ändrats sedan de togs fram. Materialförsörjningsfrågan inbegriper masshantering, men ser även på återvinning, framtida tillgång och efterfrågan och beaktar också nyproduktion av jungfruliga material. Hur påverkar detta tex. markanvändning, Sveriges miljömål, miljö kvalitetsnormer mm. ur kommunalt, men också regionalt

perspektiv. Dessa frågor sammanfattas lämpligen i en materialförsörjningsplan, som liksom kommunala översiktsplaner revideras med jämna mellanrum för att hålla den aktuell.

### **Materialförsörjningsplan**

Syftet med en materialförsörjningsplan är att planera för möjligheterna att långsiktigt ha tillgång till byggnadsmaterial i form av krossat berg, grus och sand, s.k. ballastmaterial, för att utveckla infrastruktur och bostadsbyggande. Bergmaterial är tungt att transportera och långa fraktvägar kan orsaka stora utsläpp. En materialförsörjningsplan bör därför utvisa områden lämpliga för framtida materialförsörjning, där utpekade områden dels skall kunna möta framtida efterfrågan, dels möjliggöra så kort transportsträcka till användare som möjligt.

För cirkulära flöden med tex. hantering av entreprenadberg och återvinning av jord- och bergmassor krävs lämpliga, strategiskt placerade upplagsplatser. Materialförsörjningsplanen behövs också för att se till att de nödvändiga täkterna placeras i ett sådant läge att erforderlig produktkvalitet erhålls, samtidigt som brytningen, men även transporterna förorsakar minsta möjliga skada för miljön och inte påverkar tex. grundvattenförekomster. Genom att planera för en hållbar materialförsörjning kan de kvarvarande naturgrusavlagringarna sparas för naturskydd och framtida dricksvattenförsörjning. En materialförsörjningsplan är således ett viktigt strategiskt styrmedel för att se till att samhällets försörjning av ballastmaterial kan tillgodoses på ett hållbart och resurseffektivt sätt (SGU 2015).

### **Lagrum för materialförsörjning enligt Miljöbalken, miljömålen och plan- och bygglagen**

Enligt miljöbalken (MB 9 kap. 6f §) får en täkt i naturgrus inte komma till stånd om:

- det med hänsyn till det avsedda användningsområdet är tekniskt möjligt och ekonomiskt rimligt att använda annat material,
- naturgrusförekomsten är betydelsefull för nuvarande eller framtida dricksvattenförsörjning och täkten kan medföra en försämrad vattenförsörjning eller
- naturgrusförekomsten utgör en värdefull natur- och kulturmiljö.

Inom miljömålet Grundvatten av god kvalitet ingår bevarandet av naturgrusavlagringarna som en av sex preciseringar formulerat på följande sätt: "Naturgrusavlagringar av stor betydelse för dricksvattenförsörjning, energilagring, natur- och kulturlandskapet är fortsatt bevarade."

<https://sverigesmiljomal.se/miljomalen/grundvatten-av-god-kvalitet/>

Lämplig placering av täkter och terminaler för bergmaterial sker i första hand i förhållande till berggrundens givna förutsättningar att kunna leverera rätt produktkvalitet. Täktplacering och materialbehov (kvalitet och mängd) påverkar fler av Sveriges Miljömål, tex. Begränsad klimatpåverkan, Frisk luft, Säker strålmiljö. Det är därför viktigt att avstånd mellan täkt eller terminal och avsättningsområde hålls så kort som möjligt för tunga transporter.

<https://sverigesmiljomal.se/miljomalen/begransad-klimatpaverkan/>

<https://sverigesmiljomal.se/miljomalen/frisk-luft/>

<https://sverigesmiljomal.se/miljomalen/giftfri-miljo/>

<https://sverigesmiljomal.se/miljomalen/saker-stralmiljo/>

<https://sverigesmiljomal.se/miljomalen/grundvatten-av-god-kvalitet/>

<https://sverigesmiljomal.se/miljomalen/god-bebyggd-miljo/>

I plan- och bygglagen (PBL) står att det av en översiktsplan ska framgå ”hur kommunen i den fysiska planeringen avser att ta hänsyn till och samordna översiktsplanen med relevanta nationella och regionala mål, planer och program av betydelse för en hållbar utveckling inom kommunen” (PBL 3 kap. 5 §). Det förtydligas att det av översiktsplanen skall framgå ”kommunens syn på risken för skador på den byggda miljön som kan följa av översvämning, ras, skred och erosion som är klimatrelaterade, samt på hur sådana risker kan minska eller upphöra” (PBL 3 kap. 5 §).

Enligt miljöbalken 3 kap. 7 § ska mark- och vattenområden som innehåller värdefulla ämnen och material så långt möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra utvinningen av dem. Enligt PBL 3 kap. 4 § skall det i översiktsplanen framgå hur kommunen anser att ev. riksintressen ska tillgodoses.

### **Referenser materialförsörjning**

Grånäs, Karin, 2015: Metodbeskrivning för regional materialförsörjningsplanering. Sveriges geologiska undersökning, rapport 2015:05.

<http://resource.sgu.se/produkter/sgurapp/s1505-rapport.pdf>

Miljöbalken

[https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/miljobalk-1998808\\_sfs-1998-808](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/miljobalk-1998808_sfs-1998-808)

Lundberg, Göran; Frostell, Björn & Bo Svedberg, 2012: Slutrapport. Hållbar materialförsörjning i Stockholms län 3. Optimass Rapport 2012-05-17, uppdragsnummer 2010-020.

<https://www.optimass.se/publikationer/hallbar-materialforsorjning-i-stockholms-lan-3-hmfs3/>

Plan- och Bygglag (PBL)

[https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-bygglag-2010900\\_sfs-2010-900](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900)

Schoning, Kristian, 2017: Slutrapport - Metodutveckling för materialförsörjningsplanering. Sveriges geologiska undersökning, rapport RR1702.

<http://resource.sgu.se/produkter/regeringsrapporter/2017/RR1702.pdf>

SGU, 2018: Behovet av ballast - prognos till 2040.

<https://www.sgu.se/samhallsplanering/bergmaterial-for-byggande/svensk-ballastproduktion/ballastanvandning---prognos-till-2040/>